

CMUK.'DAKİ DEĞİŞİKLİKLER NE GETİRDİ?

Av. Kâzım KURT

□ **Toplum adına yargılama yapıp karar verme durumunda olan yargıçlarımız, yasaları yorumlarken toplumun gerisinde kalamazlar. Toplum, demokratik, insan haklarını ön plana çıkaran, çağdaş ceza hukuku istiyor.**

3842 sayı ile 18.11.1992 tarihinde kabul edilip 01.12.1992 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan ve kamuoyunda CMUK olarak bilinen yasa tüm ülkede yoğun tartışmalara neden oldu.

"Ceza Yargılama Yöntemleri Yasasının ve DGM.'nin Kuruluş ve Yargılama Yöntemleri Hakkındaki Yasanın Bazı Maddelerini Değiştiren Yasa" eksikliklerine karşın olumlu bir başlangıçtır. Arkasından yapılacak yeni yasalarla tamamlandığında çağdaş ceza hukukunun oluşmasına katkılar yapacaktır.

Avukatlık mesleği de istenilen düzeyde saygınlık, prestij ve ekonomik olarak elde etme olanağı bulacaktır.

Öncelikle, bu değişiklik insanlarımızın bazı haklar tanımaktadır. Aslında, İnsan

Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Paris Şartı gibi ülkemizin daha önce onayladığı uluslararası sözleşmelerden dolayı iç hukuk kuralı olması gereken bu haklar, gecikme ile de olsa gerçekleşmiştir.

Böylece Anayasa'nın 90. maddesine aykırı bir durum da giderilmiştir. Vatandaşlarımızın Anayasal hakları, artık yasal hale gelmiştir. Bu hakların elde edilmesinde, ülkemizdeki İnsan Hakları savunucusu aydınların, hukukçuların, Barolar ve T.B.B.'nin katkısı yadsınmayacağı gibi, Adalet Bakanı Sayın Seyfi OKTAY'ın payı da azımsanamaz. Katkısı olanların hepsine teşekkür ederek, yasanın neler getirdiğini anlatmaya çalışacağım.

Bu yasanın getirdiği yeniliklerin en önemlisi sorgu yöntemindedir. Ancak, buna bağlı olarak farklı noktaları ayırmak gereklidir.

1- Yakalama anındaki durum,

2- Sorguya hazırlık,

3- Sorgulama,

4- Yargılama.

1) YAKALAMA ANINDAKİ DURUM:

Yasa 3. maddesi ile CMUK.'nun 128. maddesini değiştirerek, yakalanan kişinin en yakın Sulh yargıcına 24 saat içinde ulaştırılmasını buyurmaktadır. İsteği halinde sorgusunda müdafî bulunabilir.

Bununla buyurulan, sanığın ancak 24 saat içinde Sulh Yargıcı önüne çıkarıldıktan sonra, Sulh Yargıcının kararı ile tutulabileceğidir. Aksi halde, kişi serbest bırakılmak zorundadır. Örneğin, herhangi bir nedenle 24 saat sonunda yargıç önüne çıkarılmadıysa, karakol amiri kişiyi serbest bırakmak zorundadır. Üç veya daha fazla kişinin işlediği suçlarda bu süre C. Savcısının yazılı emri ile dört güne kadar uzatılabilir. Daha fazlası için, C. Savcısının istemi ile Sulh Yargıcının kararı gerekir ki, bu süre sekiz günü geçemez.

Öyleyse, kişi öncelikle bunu bilmelidir. Zabıta, kişiye hangi nedenle yakalandığını ve yasal haklarını da anımsatmak zorundadır.

2) SORGUYA HAZIRLIK:

Yakalanan kişiye haklarını anımsatan Zabıta, durumu derhal C.Savcılığına bildirmek zorundadır. (Değişik CMUK 154/2) Bununla, kişilerin zabıtada oyalanması engellenmekte ve 24 saat içinde yargıç önüne çıkarılma zorunluluğu başlamaktadır. Öyleyse, yakalama olayının dakikası bile önemlidir. Zabıta da kişi de

buna dikkat etmelidir. Hatta tutanak tutulmasında yarar vardır. Bu aşamadan itibaren, zabıta C.Savcısı adına ifade alma çalışmalarına başlayabilir. Öncelikle, kişiye sanık sıfatı verilemez. CMUK. 135. madde Zabıta amir ve memurlarına, ifade alma yetkisi vermiştir. Dolayısıyla "ifade veren" sıfatı kullanılmalıdır. Sorgu, ancak, yargıç tarafından yapılabilecektir. Sorguya hazırlığın en önemli aşaması ifade alma veya verme biçiminde değerlendirilecek kısımdır. Değişik 135. maddeye göre;

I- İfade verenin veya sorguya çekilenin kimliği saptanır. Bu, doğru olarak yanıtlanması gereken bir durumdur.

II- Kendisine atılı suç anlatılır.

III- Müdafî atama hakkı bulunduğu, müdafî atayabilecek durumda değilse Baro'ca atanacak müdafî isteyebileceği ve bu müdafinin ifade verme sırasında hazır bulunabileceği bildirilir. Ayrıca, yakınlarından istediğine yakalandığının duyurulabileceği söylenir.

Bu aşamada kişilerin ve zabitanın ve müdafinin dikkat etmesi gereken noktalar vardır:

a) KİŞİLER:

O anda sanık değildir. İfade veren'den başka bir sıfatı yoktur. İsteddiği müdafiyi seçebilir. İsterse kendi avukatının çağrılmasını isteyebilir. Gelecek müdafinin Baro'ca görevlendirilecek bir

avukat olmasını da isteyebilir. Gelecek müdafinin ücreti, Baro'larca saptanacak ücrettir. Ödeme güçlüğü varsa, bu ücret Baro'ca karşılanacaktır. Bu nedenle, müdafî istemekten kaçınılmamalıdır.

b) ZABITA:

Karşısındaki sanık değildir. İfade verenden mutlaka bir sanık yaratmak gibi bir düşünce taşınmamalıdır. Kişinin istediği avukat veya Baro'ca görevlendirilebilecek avukat gelinceye kadar hiçbir işlem yapılmamalıdır. Herhangi bir girişimde bulunulmamalıdır.

c) AVUKATLAR:

Böyle bir çağrıyı alan avukat, derhal, en kısa sürede ulaşmalı, bunun zorunlu bir görev olduğunu kabul etmelidir. Zabıtanın gereken bilgiyi almalı ve ifade verenle özel görüşmelidir. Bundan sonra, görevine başlamalıdır. İlk önce dikkat edeceği nokta kişinin sorguya hazır olduğunu (psikolojik ve hukuki olarak) anlamaya çalışmalıdır. Sorguya hazır olduğundan emin olduktan sonra, sorguyu başlatmalıdır.

IV- Atılı suç hakkında açıklamada bulunmamasının yasal hakkı olduğu söylenmelidir. Yani SUSMA HAKKI olduğu kendisine bildirilmelidir.

V- Şüpheden kurtulması için somut kanıtlarının toplanmasını isteyebileceği anımsatılır. Kendisi aleyhine var olan

şüphe nedenlerini ortadan kaldırmak ve lehine olan konuları ileri sürmek olanağı verilir.

Bu olanağın, sadece kişiye değil müdafîye de verilmesi zorunludur. Yani, müdafî orada sadece bir gözlemci olarak kabul edilmemelidir. Kendisi, orada sadece ifade verme veya alma işleminin yasalara uygunluğunu izleyen bir gözlemci değildir. Tanıkların çağrılmasını, dinlenilmesini, olay yerinin görülmesini, gerekiyorsa diğer kanıtların da dosyaya girmesini sağlayabilmelidir. Zabita buna da dikkat etmelidir.

VI- İfade verenin veya sorguya çekilenin şahsi halleri hakkında bilgi alınır. Buradaki "şahsi hal" deyimi oldukça geniş yorumlanmalıdır. Müdafî, bu sırada CMUK. 135/a'da belirtilen "özgür iradeyi engelleyen" bir durumun olup olmadığını araştırmalı, varsa tutamağa yazdırmalıdır.

Tutanağa, ayrıca işlemin yapıldığı yer ve tarih yazılmalıdır. Tarih, saati de kapsamaktadır. Mümkünse başlama ve bitme saatinin yazılması sağlanmalıdır.

3) SORGULAMA:

Sorgulama ya Zabita, ya C. Savcılığında ya da Yargıç önünde yapılır.

I- ZABITADA (Emniyet - Jandarma):

Yukarıda belirtilen hazırlık aşamasından sonra ifade alma işlemi başlar. Zabita ve C. Savcılığındakine yasanın es-

kiden anladığı anlamda sorgu demek doğru değildir. Zabıta, bu mantıkla hareket etmemeli ve 135/a'da belirtilen "yasak sorgu yöntemleri"ne kesinlikle kalkışmamalıdır. Müdafinin orada olması büyük ölçüde buna engeldir. Ancak, gelinceye kadar ya da ifade verme işlemi başlayıncaya kadar da buna saygı göstermek zorunludur. Zaten, aksi suç olacaktır. Zabıta, müdafî (avukat)'ye alışmak ve bu işlemin vazgeçilmez parçası olduğunu kabul etmek durumundadır. Zabıta'daki sorguda sadece bir müdafî bulundurulabilir. (136/2)

II- C. SAVCILIGINDA:

Aynı biçimde Savcılarımız da hukukçu bir kişinin sorguya katılmasıyla rahatlayacaktır. İşleri kolaylaşacaktır. Savunmanın istediği kanıtları toplamak yasal görevidir. C.Savcılığı sorgularında kişi kendini en çok üç müdafî ile savunabilir. Bunların üçü birden sorguda hazır olabilir. (CMUK. 136/2)

III- YARGIÇ ÖNÜNDE:

Artık, bu aşamada kişi, sanık olmuştur. İsteddiği kadar müdafî görevlendirebilir. Müdafiden hiçbir aşamada vekaletname ibraz etmesi istenemez. Sorgu yargıcının sorgusunda "karar verilmeden önce C.Savcısı ve hazır olan müdafî dinlenir" denilmektedir. (CMUK. 106/2) Buna göre, bu anlatımdan C.Savcısının da sorguda hazır bulunması anlaşılmalıdır.

4) YARGILAMA:

Bu aşama yabancı olmadığımız bir aşamadır. Daha öncekinden pek farkı yoktur. Yalnız, CMUK. 135/a sonuç cümlesiyle "yasak sorgu yöntemleriyle elde edilen ifadeler, rıza olsa dahi delil olarak değerlendirilemez." ibaresi getirmektedir. Öyleyse, yargıç, bu tür savunmalara daha titizlikle eğilmelidir. Sanıktan bu durumu kesinkes kanıtlamasını istemek yerine, "şüpheden sanık yararlanır" kuralını işleterek daha hoşgörülü olmalıdır. Yukarıdan beri sayılan aşamalarda yasanın ruhuna uygun işlemlerden geçilerek gelindiğinde, artık davaların uzaması durumu ortadan kalkacaktır. Müdafinin katıldığı sorgulamalar, yargılama aşamasında müdafîye pek çok sorumluluklar getirecektir. Örneğin, müdafî tarafından imzalanan bir tutanaktaki ifadenin 135/a'da sayılan yöntemlerle alındığı iddiası çok güçtür. Ancak, böyle bir iddia dinlenilemez diye bir peşin yargıda bulunmak da olanaksızdır. Bu durumda o müdafî de sonucuna katlanmak zorundadır. Sanıyorum, bu durumdaki bir müdafîye hem Baro hem de Mahkemeler titizlikle cezasını verecektir.

Böylece, 3824 sayılı yasanın yakalama ve sorgu aşamasında getirdiği yenilikler sayılmıştır.

Bu yasa, bir de "TUTUKLAMA"ya yenilik getirmiştir ki, oldukça önemlidir.:

CMUK. 104. madde tamamıyla değişmiştir. Tutuklama asıl olmaktan çıkmış ayrılmaya yüz tutmuştur. Yargıçlarımız da bunu böyle yorumlamalıdır. Çağdaş Ceza Hukuku "sanığı, suçu sabit oluncaya kadar suçsuz" saymaktadır. Yasa, bu ilkeyi yakalamaya çalışmıştır.

Sanığın tutuklanabilmesi için şu koşullar gereklidir:

I- Kaçma şüphesini uyandıracak vakıtlar bulunması,

II- Delillerin yok edilmesi, değiştirilmesi, gizlenmesi, şeriklerin uydurma beyana veya tanıkların yalan tanıklığa veya tanıklıktan kaçınmaya sevk edildiğini, bilirkişilerin etki altına alınmasına çalışıldığını gösteren hal ve davranışların bulunması.

Aslında yoruma uygun görünmekte ise de yorumu sanık lehine yapmakta yarar vardır. Yasanın ruhuna uygun olarak yapılan sorgulamalarla önüne gelen dosyada, yargıç, sayılan koşulların varlığını ileri sürmekte zorlanacaktır. Ama, Zabıta, sanığın tanığını dinlemez, lehine kanıtlarını toplamazsa sayılan koşullar gerçekleşebilir. Bu nedenle, hazırlık aşamasının çok iyi değerlendirilmesine olanak sağlanmalıdır. Eğer, bu aşamada, avukat - müdafii sadece gözlemci gibi değerlendirilirse yasanın ruhuna ters düşülür. Yasaya göre, "cezanın üst sınırı yedi yıldan az değilse veya sanığın ikametgahı veya meslekinin bulunmaması veya kim olduğunu kanıt-

layamaması" durumunda tutuklama nedenleri VARSAYILABİLİR, denildiğine göre, yargıcın takdir hakkı önemlidir. Duruma göre var sayılmayabilir de.

Yargıç, takdir hakkını yine, sanığın lehine kullanmalıdır. Çünkü, son fıkra bazı durumlarda tutuklama kararı verilmeyeceğini hükme bağlamıştır. Bu da göstermektedir ki, yasa koyucu, İnsan Haklarını ve demokrasiyi yakalama niyetiyle hareket etmektedir. Artık, Yargıçlarımız, "suçun vasıf ve mahiyeti"ne göre tutuklama kararı veremeyecektir. Böyle bir tutuklama gerekçesi veya nedeni yoktur. Tutuklama kararı mutlaka CMUK. 104. madde de belirtilen nedenlerden biri ile verilmelidir. Yargıç da, kararında gerekçesini açıkca yazmalıdır. Hangi nedenle kaçmasından şüphe edildiği, bilirkişilerin nasıl etkileneceği, tanıkları nasıl korkutacağı gibi konularda ayrıntılı olarak karar verilmelidir. Hem mahkeme kararlarının gerekçesiz olamayacağı genel kuralı, hem de CMUK. 104. madde bunu zorunlu kılmaktadır. "Tutuklamayı" ayrıntılı olarak işleyen maddeye göre verilecek karar da ayrıntılı olmalıdır.

Umarım ve dilerim ki;

Toplum adına yargılama yapıp karar verme durumunda olan yargıçlarımız, yasaları yorumlarken toplumun gerisinde kalmazlar. Toplum, demokratik, insan haklarını ön plana çıkaran, çağdaş ceza hukuku istiyor.